

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KÜTÜPHANE KULLANIM SIKLIKLARINI ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Halis ALAR*

ÖZET

Üniversite kütüphanelerinin amaçlarından biri de en son bilimsel bilgiyi toplayıp organize edip bilim adamlarının hizmetine sunmak ve bu bilgilerin yoğun biçimde kullanılmasını sağlamak tır. Kütüphanecilik konusunda yapılan araştırmalarda okuyucuların kütüphaneyi kullanıp kullanmadıkları, kullarımlarını olumlu yahut olumsuz yönde etkileyen unsurların saptanması önemlidir.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kütüphane kullanım sıklıkları ile kütüphane kullarımlarını etkileyen değişkenler arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiki yöntemlerle yorumlanmıştır. Okuyucuların kütüphane kullarımlarının ve kullanım alışkanlıklarının geliştirilmesi yönünde öncülerde bulunulmuştur.

GİRİŞ

Araştırmada Üniversite öğrencilerinin kütüphane kullanım sıklıkları ile onu etkileyen bazı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Bugün üniversite eğitiminde üniversite kütüphanesinin önemi çok büyüktür. Bazı bilim adamları kütüphanenin, üniversite için ne kadar hayati önem taşıdığını vurgulamak için "üniversite kütüphanesi üniversitenin kalbidir" sözünü sık sık dile getirmişlerdir.

Gerek dünyada, gerekse ülkemizdeki başarılı üniversitelerin aynı zamanda kaliteli kütüphanelere de sahip oldukları bir gerçektir. Üniversite öğrencileri, öğrenimleri sırasında kütüphaneyi ne kadar çok kullarımlarsa, öğrenimlerinin de o kadar başarılı olacağı muhakkaktır. Zira, öğrenciler zengin koleksiyona sahip modern üniversite kütüphanelerinde, kendi konuları ile ilgili binlerce bilgi kaynağı bulabilir ve yararlanabilirler. Bir konuyu kütüphanedeki bir çok kitap, dergi vb bilgi kaynağı kullanarak öğrenen bir öğrenciyle, sadece derslerinde tuttuğu notları çalışan bir öğrencinin bilgilerinin aynı olmayacağı bir gerçektir.

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Kütüphanecilik Böl. Öğrt. Üyesi.

Çağdaş bir üniversite öğreniminin gerçekleşmesi ve öğrencilerin çağın gerektirdiği bilgileri alabilmeleri için, büyük özveri ve fedakarlıklarla kurularak hizmet vermekte olan kütüphanelerin öğrenciler ve öğretim mensupları tarafından yoğun biçimde kullanılmaları beklenir.¹

Üniversiteler bilimsel bilginin üretildiği, toplandığı ve kullanıldığı çağdaş kuruluşlardır. Üniversite kütüphaneleri de üniversite için gerekli olan güncel bilimsel bilginin toplanması ve kullanılmasında önemli rol alırlar. Üniversite kütüphanelerinden yararlanan okuyucu grupları, gerek eğitim durumları, gerekse işleri gereği çok farklı bilgilere gereksinim duyarlar. Bu nedenle üniversite mensuplarına daha iyi bir kütüphane hizmetinin verilebilmesi için, onların kütüphane kullanım özelliklerinin bilinmesi gerekir.

Araştırmanın Alanı ve Önemi

Araştırmanın alanını Atatürk Üniversitesinde bulunan son sınıf öğrencilerinin kütüphane kullanım durumları, kütüphane kullanımında etkili olabilecek sosyo- ekonomik etkenler, Atatürk Üniversitesi kütüphanesinin yapısal unsur ve hizmetleri ile üniversite kütüphanesi kullanma olgusunu açıklamaya olanak sağlayacak sosyolojik bir model geliştirme çabası oluşturmaktadır. Üniversite öğrencilerinin öğrenimleri sırasında kütüphane kullanmaları, kullanım alışkanlığı kazanmaları, kütüphaneden yararlanma konusunda bir davranış değişikliğine uğramaları, doğru bir üniversite öğrenimi için gerekli görülmektedir. Böyle bir davranış değişikliği eğitimin tanımı içinde de yer almaktadır.² Ne yazık ki: gerek orta öğretim, gerekse yüksek öğretim kurumlarımızda, öğrencilerimizin kütüphane kullanma alışkanlığı konusunda bir davranış değişikliği kazandırılmasında yeterince başarı sağlanamamaktadır.³ Bu konuda gerek eğitim programları, gerekse okul programlarımızda eksiklikler vardır.⁴

Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin artırılması ve yaşam boyu bilgi okuryazarı durumuna getirilmelerinde önemi büyük olan üniversite kütüphanelerinin öğrenciler tarafından az kullanılması, önemli bir problem olarak görülmektedir.⁵ Bu problemin çözümü için; öğrencinin etkileşim içinde bulunduğu çevre, kişisel özellikleri, ailevi durumları, okul davranışları ve tutumları gibi

¹ Köprülü, Dilek "Koleksiyon Değerlendirmesi Ve Kullanım Analizi" Türk Kütüphaneciliği 1997, 46 (2) 134-157 s.

² Ertürk, Selahattin Eğitimde Program Geliştirme, Ankara Hacettepe Üniversitesi, 1972, 12, s.

³ Dökmen, Üstün "Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Kütüphane Kullanımları" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1990 (2) 409 s.

⁴ Koçak, Şemsettin "Eğitim Bilimleri Ders Programları Üzerine" Çağdaş Eğitim 1984 (90) 34-55 s.

⁵ Dökmen, a.g.e, 17 s.

unsurların incelenmesi gerekmektedir.¹ Sadece bu özelliklerinin tesbit edilmesiyle, öğrencilerin kütüphane kullanım seviyelerinin artacağını düşünmek yanlış olur. Öğrencilerin özellikleriyle birlikte, kütüphanelerin yapısal unsurlarını ve fonksiyonelliklerini de belirlemek gerekmektedir. Zira kütüphaneler kullanıcıları ile bir bütünlük oluştururlar.

Kullanıcıları düşünülmeden kütüphane sorunlarını çözmeye kalkmak pek başarılı bir sonuç vermez. Bunun içindir ki... Busha ve Harter² kütüphanelerle ilgili araştırmaların insanların sosyolojik, ekonomik yönleriyle ilgili bilgilerinin ışığı altında yapılmasının gerekliliğine değinmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Çakın³ ise; kütüphanelerinin, parçası buldukları sosyal, kültürel, ekonomik, demografik, eğitimsel, tarihsel vb denetleyemedikleri çevre koşullarından etkilendiklerini söylemiştir. Kütüphaneleri şekillendiren bu sistemlerin, kütüphanelerle ilişkileri incelendiğinde; kütüphanelerin oluşumu ve gelişmelerine yönelik bir çok sorun aydınlatılabilir. Öğrencilerin kütüphane kullanımlarının süreklilik kazanması ve bir alışkanlık haline gelmesinde, kütüphaneciler, öğretim elemanları, öğretim programları ile birlikte, psikolojik ve sosyolojik çevre faktörlerinde etkili olduğu bilinmektedir.⁴ Tüm bunların çözümlenmesiyle başarıya ulaşılabileceği söylenebilir.

Örnekleme Çerçevesi ve Örneklem

Araştırmanın örnekleme çerçevesini Atatürk Üniversitesinin son sınıf öğrencileri oluşturmaktadırlar. Son sınıfa gelen öğrencilerin dört yıl boyunca üniversiteyi ve üniversite kütüphanesini yeterince tanımış ve kullanmış oldukları ve bir kullanma alışkanlığı kazanmış oldukları düşünülmüştür. Örnekleme çerçevesinde toplam 3583 öğrenci bulunmaktadır. Bu çerçeveden tesadüfi örnekleme yöntemiyle 240 öğrenci seçilerek bu öğrenciler üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır.

Bilgi Toplama Araçları

---

¹ Celkan, Hikmet Öğrencilerin Akademik Başarılarında Zihin Dışındaki Faktörlerin Etkileri (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi) Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 1983, 16 s.

² Busha, C ve S.P. Harter Research Methods in Librarianship Techniques and Interpretations New York, Academic Pres. 1980.

³ Çakın, İrfan "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik Yöntemi ve Özellikleri" Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (1989) 6 (1-2) 117 s.

⁴ Brown, Cecelia M. "Information Literacy of Physical Science Graduate Students In The Information age" College Research Libraries 1999, 60 (5) 427-438 s.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, bağımlı değişken, öğrencilerin kütüphane kullanım sıklıklarıdır. Bağımsız değişkenler ise öğrencilerin kişisel özellikleri ile ilgili faktörler, sosyo ekonomik faktörler, eğitim durumları ile ilgili faktörler, cinsiyetle ilgili faktörler, araştırma ve okumaya yönelik faktörlerdir. Araştırmada deneklere ait değişkenlerle ilgili bilgiler araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen, Kütüphane Kullanım Anketi (K.K.A) ile elde edilmiştir.

Anket formunun hazırlanması sırasında araştırmanın problem ve alt problemlerini ölçmeye yönelik 49 soru, anket formuna alınmıştır. Sorular seçildikten sonra, anket formunun ön çalışması 30 öğrenci üzerinde denenmiştir.

Anket sorularının tekrar incelenmesiyle, konuyla ilgili olmayan, çelişen karmaşık sorular çıkarılmış, bunların yerine uygun sorular hazırlanmıştır. Aynı küme grubuna ait sorular bir araya getirilmiştir.

Son şekline getirilerek bastırılan anket soruları, gerekli izin alınarak her fakülte ve yüksek okulda araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Anket formlarında deneklere ait kimlik bilgileri yer almamıştır.

Bağımlı değişkenlere ait veriler (K.K.A) kütüphane kullanım anketindeki yanıtlardan elde edilmiştir.

Ankette bağımlı değişkenlerle ilgili olarak sorulan kütüphane kullanım sıklıkları

- a) 0   b) 1-4   c) 5-10   d) 11-30

biçiminde iken istatistik analizinde kolaylık olması için bileşik derecelendirme ölçeği (endex) yöntemi ile¹

- a) Hiç   b) Alt   c) Orta   d) Üst
biçimine dönüştürülmüş ve tablolarda bu şekilde yer almıştır.

Verilerin Analizi

Değişkenler arasındaki ilişkinin analizinde ki-kare testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anketlerdeki bilgiler minitab paket programı ile analiz edilmiştir.

---

¹ Sencer, Muzaffer ve Y. Sencer Toplumsal Araştırmalarda Yöntem Bilimi. Ankara, Türkiye Ortadoğu Anme İdaresi Enstitüsü, 1978, 311 s.

Tablo : 1

Yaşanılan Bölge Açısından Kütüphane Kullanım Sıklığı

Yaşanılan Bölge	Kütüphane kullanım sıklığı		
	Alt	Üst	Toplam
Batı	112	30	142
Doğu	76	22	98
Toplam	188	52	240

SD:1

 $X_H^2=0.060$ $X_T^2=3.841$

p>0.05

Tablo 1'de görüldüğü gibi öğrencilerin yaşadıkları bölge ile kütüphane kullanım sıklığı ile bir ilişkinin olup olmadığı ki-kare testi ile analiz edilmiştir.. Analiz sonucunda öğrencilerin yaşadıkları bölge ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olmadığı (p>0.05) gözlenmiştir.

Tablo : 2

Öğrencilerin Akademik Kariyer Yapmayı Düşünüp Düşünmemeleri İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Akademik Kariyeri	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Düşünüyor	29	59	27	9	124	51,88
Düşünmüyor	34	65	15	1	115	48,12
Toplam	63	124	42	10	240	100,00

S.D : 3

 $X_H^2 : 10,19$ $X_T^2 : 7,81$

p < 0,05

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrencilerin akademik kariyer yapmayı düşünüp düşünmemeleri ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı ki-kare testi ile analiz edildi. Analiz sonucu öğrencilerin akademik kariyer yapmayı düşünüp düşünmemeleri ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişkinin olduğu (p < 0,05) gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan 240 öğrencinin 239'u bu soruyu cevaplamış olup, 124'ü (% 51,88) akademik kariyer yapmayı düşündüğünü belirtmiş olup, bunların 59'u kütüphaneyi alt seviyede, 27'si orta seviyede, 9'u üst seviyede kullanırken, 29'u ise kütüphaneyi hiç kullanmamaktadır. Bununla birlikte 115 (% 48,12) öğrenci akademik kariyer yapmayı düşünmediğini belirtmiş olup bunların, 65'i kütüphaneyi alt seviyede, 15'i orta seviyede, 1'i üst seviyede kütüphaneyi kullanırken, 34'ü ise kütüphaneyi hiç kullanmamaktadır.

Tablo : 3

Öğrencilerin Branşlarında Mutlu Olup Olmamaları İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Mutluluk Durumu	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Mutlu	43	96	35	10	184	77,31
Mutlu değil	20	29	5	-	54	22,69
Toplam N	63	125	40	10	238	100,00

S.D : 3

X_H^2 : 8,27

X_T^2 : 7,81

$p < 0,05$

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğrencilerin branşlarında mutlu olup olmamaları ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı X^2 istatistik tekniği ile analiz edildi. Bulunan X_H^2 : 8,27 olup 3 S.D'inde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilerin branşlarında mutlu olup olmamaları ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo : 4

**Öğrencilerin Kitap Okumayı Sevmeleri İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı
Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular**

Kitap Okumayı Sevme Durumu	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Severim	47	114	38	8	207	86,25
Sevmem	16	11	4	2	33	13,75
Toplam N	63	125	42	10	240	100,00

S.D : 3

 $X_{II}^2 : 13,33$ $X_T^2 : 7,81$

p < 0,05

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrencilerin kitap okumayı sevmeleri ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış ve öğrencilerin kitap okumayı sevmeleri ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki olduğu gözlenmiştir (p < 0,05).

Tablo : 5

**Öğrencilerin Kütüphaneye Gidiş Amaçları İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı
Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular**

Kütüphaneye Gidiş Amacı	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Sınav zamanı ders çalışmak için	22	58	15	3	98	42,98
Verilen ödevleri yapmak için	25	43	6	1	75	32,89
Boş zamanları değerlendirmek için	5	15	6	2	28	12,28
Derste işlenen konuları	3	7	12	5	27	11,40

kütüphanedeki kitaplardan okumak için						
Toplam N	55	123	39	11	228	100,00

S.D : 9

X_H^2 : 38,95

X_T^2 : 16,92

$p < 0,05$

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğrencilerin kütüphaneye gidiş amaçları ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış ve yapılan analiz sonucu öğrencilerin kütüphaneye gidiş amaçları ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Tablo : 6

Öğrencilerin Kütüphaneyi Kullanabilme Bilgisine Sahip Olmaları İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Kütüphaneyi Kullanabilme Bilgisi	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Biliyor	28	93	36	8	165	69,04
Bilmiyor	35	31	6	2	74	30,96
Toplam N	63	124	42	10	239	100,00

S.D : 3

X_H^2 = 25,92

X_T^2 : 7,81

$p < 0,05$

Tablo 6'da görüldüğü gibi öğrencilerin kütüphaneyi kullanabilme bilgisine sahip olup olmamaları ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı analiz edilmiş ve öğrencilerin kütüphaneyi kullanabilme bilgisi ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Tablo : 7

Öğrencilerin Ortaokul, Lise Ve Üniversitede Kütüphane Kullanımı İle İlgili Seminer, Kurs Görmeleri İle Kütüphane Kullanım Sıklığına İlişkin Bulgular

Kurs görme durumu	Alt	Üst	Toplam
Ortaokulda gördüm	15	7	22
Lisede gördüm	12	4	16
Üniversitede gördüm	22	10	32
Görmedim	139	31	170
Toplam	188	52	240

S.D : 3

 $X_{II}^2 = 3,967$ $X_T^2 : 7,815$

p > 0,05

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğrencilerin ortaokul, lise ve üniversitede kütüphane kullanımı ile ilgili seminer, kurs görmeleri ile kütüphane kullanımı sıklıkları (ki-kare) testi ile analiz edilmiş değişkenler arasında ilişkinin olmadığı gözlenmiştir.

Tablo : 8

Öğrencilerin Kütüphane Kullanımını Öğrendikleri Kaynakla Kütüphane Kullanım Sıklığına İlişkin Bulgular

Kütüphane kullanmayı öğrenilen kaynak	Alt	Üst	Toplam
Öğretmenler	30	13	43
Arkadaşlar	26	6	32
Kütüphane elemanları	35	10	45
Kendi kendine	80	22	102
Toplam	171	38	222

S.D : 2

 $X_{II}^2 = 10,642$ $X_T^2 : 5,991$

p < 0,05

Tablo 9'da görüldüğü gibi öğrencilerin kütüphane kullanmasını öğrendikleri kaynak ile kütüphane kullanım sıklığı arasındaki ilişki ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Bu durumda öğrencilerin kütüphaneyi kullanmasını öğrendikleri kaynak ile kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tablo : 9

Öğrencilerin Buldukları İl/İlçe/Köy'de Bulunan Halk Kütüphanelerinden Yararlanıyor Olmaları İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Kütüphaneden yararlanma durumu	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Yararlanıyor	21	71	30	7	129	54,21
Yararlanmıyor	41	53	12	3	109	45,79
Toplam N	63	124	42	10	238	100,00

S.D : 3

$X_{H}^2 = 16,82$

$X_{T}^2 : 7,81$

$p < 0,05$

Tablo 9'da görüldüğü gibi öğrencilerin buldukları İl/İlçe/Köy'de bulunan halk kütüphanelerinden yararlanıyor olmaları ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı analiz edildi, ve öğrencilerin buldukları İl/İlçe/Köy'de bulunan halk kütüphanelerinden yararlanıyor olmaları ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki olduğu anlaşıldı ($p < 0,05$).

Tablo : 10

Öğrencilerin Ödevlerini Yapmak İçin Kütüphanedeki Kaynaklardan Yararlanıp Yararlanmamaları İle Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Kütüphaneden yararlanma durumu	Kütüphaneyi Kullanım Sıklığı				Toplam	
	Hiç N	Alt N	Orta N	Üst N	N	%
Yararlanıyor	42	109	36	8	195	81,25
Yararlanmıyor	21	16	6	2	45	18,75
Toplam N	63	125	42	10	240	100,00

S.D : 3

 $X_H^2 = 12,26$ $X_T^2 : 7,81$ $p < 0,05$

Tablo 10'da görüldüğü gibi öğrencilerin öğretim üyelerince verilen ödevleri yapmak için kütüphaneden yararlanıp yararlanmamaları ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı analiz edildi, ve öğrencilerin öğretim üyelerince verilen ödevleri yapmak için kütüphaneden yararlanıp yararlanmamaları ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki olduğu fark edildi ($p < 0,05$).

Tartışma ve Yorum

Öğrencilerin kütüphane kullanma yüzdelerinin yaşadıkları bölgeye göre değişiklik göstereceği, özellikle de büyük şehirlerin, Ege ve Marmara bölgesinde olduğu dikkate alınarak, Marmara Bölgesinde kullanım yüzdelerinin artacağı düşünülmüştür. Hipotez; Ege Bölgesi için kısmen doğrulanırken, Marmara Bölgesi için üst düzey kullanımının (0) olmasından dolayı doğrulanmamıştır. En çok kütüphane kullanan öğrenciler; Akdeniz'den gelen öğrenciler olup, 2. sırayı ise Doğu Anadolu takip etmiştir.

Bu bulgular; bazı bölgelerimizde, büyük şehirlerin yoğunlaştığı büyük şehirlerde oturan öğrencilerin kütüphane alışkanlıklarının daha çok olacağı varsayımından hareketle kurulan hipotezin reddedildiğini göstermiştir.

Öğrencilerin aylık gelir düzeyleri ile kütüphane kullanımları arasında bir ilişki olacağı ve bu ilişki de kullanım sıklığının gelir düzeyi düşük öğrencilerin lehine olacağı düşünülmüştü. (ki kare) testi ile bu ilişki belirlenmiştir. Gelir düzeyi ile

kütüphane kullanımı arasındaki ilişkinin varlığı benzer araştırmalarla da saptanmıştır.¹

Öğrencilerin cinsiyetlerinin kütüphane kullanımında bir ilişkisi olup olmadığı yönündeki (ki kare) istatistik analizinde, olmadığı yönünde sonuçlanmıştır. Yine Krown tarafından yapılan bir araştırmada, cinsiyetin kütüphane kullanımında etkili bir değişken olmadığı saptanmıştır.²

Öğrencilerin yabancı dil bilmeleri ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişki olabileceği ve yabancı dil bilenler daha sıklıkla kütüphaneyi kullanacakları düşünülmüştü; ancak sonuçlar bu denenceyi desteklememiştir. Bu sonuç Dökmen'in araştırmadaki bulgularca da desteklenmiştir.³

Akademik kariyer yapmayı düşünen öğrencilerin, kariyer yapmayı düşünmeyen öğrencilere göre kütüphaneyi daha yoğun kullanacaklarına ilişkin denence, bulgularca doğrulanmıştır. Benzer bir araştırmada kariyer yapan öğrencilerde kütüphane kullanım oranının yüksek olduğu görülmüştür.⁴

Branşlarında mutlu olup olmama ile kütüphane kullanım sıklığı arasında, mutlu olanların lehine bir ilişki olabileceği hipotezini bulgular doğrulamıştır. Celkan, öğrencilerin akademik başarılarında zihin dışındaki faktörlerin etkileri⁵ adlı araştırmasında; öğrencilerin branşlarında mutlu olup olmamaları ile başarı arasında olumlu bir ilişki olduğunu tesbit etmiştir.

Öğrencilerin kütüphaneyi kullanmasını bilip bilmemeleri ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişkinin olabileceği düşüncesiyle yapılan istatistikî analizde; kütüphaneyi kullanmasını bilenlerin lehine bir fark olduğu görülmüştür. Bu araştırma Dökmen, Meltzer ve Maughan'ın araştırmalarıyla da desteklenmektedir.⁶

Öğrencilerin ortaokul, lise yahut üniversitede kütüphane kullanımı ile ilgili bir kurs, seminer alıp almamaları ile kütüphane kullanımı arasındaki ilişki anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Bu değişken Fzallbrant'ın çalışmasıyla da desteklenmiştir. F.

---

¹ Van House, Nancy A. "a Time Allocation Theory of Public Library Use" *Library and Information Science Research* 365-384 1983.

² Krown, Carol C. "Patterns of Adult Library Use; A Regression and Path Analysis" *Adult Education* 23 (2) 115-131.

³ Dökmen, Üstün "Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Kütüphane Kullanımları" *Ankara Üniversitesi Eğitim Fak Dergisi* 1990 (2) 416 s.

⁴ Prather, Jamen, E. Clemans, Michael, L. "Results Of a Survey of Pullen Library Usens" *İnidution Research Report*. Georgia State University Atlanta, 1981 s.

⁵ Celkan Himet, Öğrencilerin Akademik Branşlarında Zihin Dışında ki Faktörlerin Etkileri, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1983 (doç tezi).

⁶ Meltzer, Ellen-Maughan, K. Thomas "Undergraduate in focus: Can Student İn Put Lead to New Directions İn Planning Undergraduate Library Services" *Library Trends* 1995, 44 (2).

Brant yaptığı araştırmada, 28 üniversitede kurs düzenlendiğini ve bu oranın üniversitelere göre % ile %75 arasında değiştiğini belirlemiştir.

Öğrencilerin kütüphane kullanmasını öğrendikleri kaynağın, belirlenmesi için, kütüphane kullanımını öğrendikleri kaynak sorulmuştur. Gerek Dökmen, gerekse Kırkandal'ın yaptıkları araştırmalarda benzer soru sorulmuş, Dökmen'in araştırmasında öğrenciler kütüphane kullanımını öğrendikleri kaynağı %0,1'i rehberlik unsurundan %0,9'u öğretmenden %14'ü kütüphane memurundan %71'i ise kendi kendine öğrendiklerini söylemişlerdir.¹

Öğrencilerin yaşadıkları il, ilçe ve köyde bulunan halk kütüphanelerinden yararlanıyor olmaları ile kütüphane kullanma sıklığı arasında ilişki olabileceği düşünülmüştü. Vartlan sonuçta; bulunduğu ilde halk kütüphanesini kullananların, üniversite kütüphanesini de kullandıkları ve bu alışkanlıklarının üniversitede sürdürdükleri gözlenmiştir. Araştırma Bülent Yılmaz² in araştırmalarıyla da desteklemektedir.

SONUÇ

Üniversite öğretiminde kütüphanenin rolü ve önemi inkar edilemez bir gerçektir. Bu gerçek Amerikalı bilim adamı Harper tarafından "Kütüphane üniversitenin kalbidir" ifadesi ile çok anlamlı bir biçimde dile getirilmiştir. Zira 21. yüzyıla girerken bilim ve teknolojiye hızlı gelişme, toplum yapısındaki farklılaşma, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, bireylerin istek ve gereksinimlerini etkilemiştir. Bir yandan toplum yapısındaki değişimler diğer yandan eğitim-öğretim anlayışındaki gelişmeler üniversitelerin amaç ve fonksiyonlarını yeniden organize etme gereğini doğurmuştur. Bu bağlamda üniversite kütüphaneleri de üniversitenin kalbi olmanın ötesinde beyni de olmak zorundadır.

Gerek dünyada gerek Türkiye'de üniversitelere baktığımızda, bilimsel başarısı kanıtlanmış ülke üniversitelerinin, mükemmel kütüphanelere de sahip olduklarını görmekteyiz. Bugünün üniversite kütüphanesi sadece öğrenimin gerekli gördüğü çeşitli bilgi kaynaklarını toplayıp organize eden bir kuruluş değil, gerçekleştirdiği çeşitli fonksiyonlarla ders programlarını zenginleştiren, öğrenciyi bireysel olarak ya da gruplar halinde çalışma ve araştırma olanağı sağlayan, bireylerin kabiliyetlerini geliştirmelerine yardımcı olan organik bir bütündür.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin kütüphane kullanımını etkileyeceği düşünülen değişkenler ele alınmış ve bu değişkenlerin kütüphane kullanım sıklığı ile ilişkileri araştırılmıştır.

¹ Dökmen, Üstün "Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Kütüphane Kullanmaları" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1990 (2) s. 395-418.

² Yılmaz, Bülent "Halk Kütüphanesi Kullanımına Sosyolojik Bir Yaklaşım" Türk Kütüphaneciliği 10, 4 (1996) 360-388.

1) Sosyo-ekonomik etkenler, 2) öğrenim durumları, 3) kütüphane kullanmaya yönelik tutumlar, 4) nasıl ve hangi amaçla yararlanma gibi dört grup altında toplanmıştır.

1. Sosyo ekonomik etkenlerle kullanım sıklığı ilişkisi yönünden

Öğrencilerin aylık gelirleri ile kütüphaneyi kullanım sıklığı arasında bir ilişki bulunmuş ancak bu ilişkinin zayıf olduğu görülmüştür.¹

Üniversite öncesi yaşanan yerin büyüklüğü, yurt ev gibi barınma yeri, öğrenim sırasında bir işte çalışıp çalışmaması, medeni durumları, cinsiyet, baba ve anne mesleği ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki bulunmamıştır.

2. Öğrencilerin öğrenim durumları ile kütüphane kullanım alışkanlıklarında, mezun olunan lise türü, buldukları fakülteyi tercih nedenleri, yabancı dil bilme durumları, lise mezuniyet derecesi, anne ve babanın eğitim düzeyi, okudukları fakülteye kayıt yaptırma nedeni ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişki bulunmazken; öğrencilerin liseyi yatılı ya da gündüzlü okumuş olmaları, kütüphaneyi başarılarını yükseltmek amacıyla kullanmaları, akademik kariyer yapmayı düşünceleri ile kütüphane kullanım sıklıkları arasında bir ilişki bulunmuş, bu ilişkilerin önem düzeyleri incelendiğinde, önemli oldukları görülmüştür.

3. Öğrencilerin kütüphaneyi kullanmaya yönelik tutumları ile kütüphaneyi kullanma sıklıkları arasında, kütüphaneyi kullanma amaçları, araştırılmak istenilen konuyu kütüphanedeki kaynaklardan elde etmeleri, okudukları kitapları kütüphaneden elde etmeleri, evlerinde zengin bir kütüphaneye sahip olmaları, kitap okumayı sevmeleri ile kütüphane kullanım sıklığı arasında bir ilişki bulunmuş ilişkinin kütüphane kullanma amaçları, araştırılacak konunun kütüphanedeki bilgi kaynaklarından elde edilmesi ile kullanım sıklığı arasında önemli ilişki olduğu görülmüş, ancak okunulan kitapların kütüphaneden temin edilmesi ve evlerinde zengin bir kütüphaneye sahip olunması ile kullanım sıklığı arasında ki ilişkinin önemli olmadığı görülmüştür.

Ayrıca düzenli gazete okuyor olmakla, öğrenim dışı zamanlarında kitap okuma ile kütüphaneyi kullanım sıklığı arasında ilişki bulunmamıştır.

4. Öğrencilerin kütüphaneden ne şekilde ve hangi amaçlarla yararlandıklarına ilişkin bulgulara;

Öğrencilerin kütüphaneye gidiş amacı, kütüphaneyi kullanabilme bilgisine sahip olmaları, lise döneminde buldukları yerdeki halk kütüphanelerinden yararlanma, ödevini yapmada kütüphaneyi kullanma alışkanlığı arasında ilişki olduğu ancak bu ilişkinin sadece kütüphaneye gidiş amaçları, kullanma becerisine sahip olma ile kullanım sıklığı arasında önemli bulunduğu, diğerlerinde önemsiz olduğu görülmüştür.

¹ Yılmaz, Bülent "Halk Kütüphanelerinin Kullanımına Sosyolojik Bir Yaklaşım" Türk Kütüphaneciliği, 10, 4 (1996) 360-388 s.

Kütüphanede okunulanlar ile ilgili olarak kütüphaneyi üst düzeyde kullanan grupta en çok ders notları¹ ve kütüphanedeki kitaplar okunmakta, yine aynı grubun dergi okumak için kütüphaneyi hiç kullanmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin daha önceki öğrenim düzeylerinde kütüphane kullanımına ilişkin kurs, seminer vb görmeleri konusunda en sık kullananların bu tür kursu lisede aldıkları gözlenmektedir.

ÖNERİLER

Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında sosyo-ekonomik etkenlerin kütüphane kullanımını hemen hemen hiç etkilemediği gözlenmekte, buna karşın başarıyı yükseltme için kullanma, kariyer yapmayı düşünme, kullanım amacı, araştırma ve ödevlerde kütüphaneden yararlanma gibi doğrudan eğitimle bağımlı değişkenlerde önemli bir ilişki görülmektedir.

Ayrıca önceden kütüphaneden yararlanma alışkanlığı geliştirmiş öğrencilerin, bu alışkanlığı üniversite öğrenimlerinde de sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öğrencilere kitap okuma, kütüphaneyi kullanma gibi alışkanlıklar çok küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalı ve ilk öğretimden itibaren ezberciliğin, dersi yazdırarak geçirmenin olmadığı yeni öğretim yöntemlerine ağırlık verilmeli.

Bilgisayar ve eğitim laboratuvarlarının zenginleştirilmesi, varsa işlerlik kazandırılması gerekir.

Bilimsel araştırma tekniklerinin yaşama geçirilmesi, teşvik edilmesi, kısaca ezberciliğe dayalı bir sistemin yerini, araştırmayı temel alan bir sisteme acilen dönüştürülmesi gerekir. Aksi takdirde; kütüphaneler, öğrencilerin sadece ders notlarını çalışmak için gittikleri çalışma salonlarından ileriye gidemezler.

Ana okulundan itibaren öğrenciler kütüphanenin yararları konusunda bilinçlendirilmeli, nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilmeli, ilk ve orta okula kütüphanecilik dersleri konulmalıdır.

Bu araştırma üniversite öğrencileri düzeyinde yapılmıştır. İlk ve orta okul düzeyinde yapıldığında derinlemesine bir alışkanlık biçimi gözlenebilir.

Araştırmada üniversite öğrencileri bir bütün olarak ele alınmıştır. Fakülteler arasında bir fark olup olmadığını ortaya koyan bir başka çalışma yapılabilir.

Üniversite düzeyinde başarılı olup olmama ile kütüphane kullanım sıklığı arasında ilişki araştırılabilir.

---

¹ Prather, Clemans ve Michael, Georgia State University, 1981 (Yapılan araştırmaya göre, Kütüphaneye giden öğrencilerin çoğu kendi ders notlarını çalıştıkları tesbit edilmiştir).

Öğretim elemanlarının uyguladıkları öğretim yönteminin kütüphane kullanımına etkisi araştırılabilir.

Kütüphane organizasyonunun kullanım sıklığı üzerindeki etkileri araştırılabilir.

Öğrencilerin gerek kütüphane kullanmasını bilmemeleri, gerekse ders programlarının kütüphane kullanımına yönelik olmamasından üniversite kütüphanesini çok az kullanmaktadırlar.

İlkokuldan başlayarak üniversiteyi bitirene kadar, okulların öğretim programlarının, kütüphaneyi kullanacak şekilde düzenlenmesi, öğrencilerin kütüphaneyi kendi notlarını okudukları bir okuma salonu olmaktan çıkarılması gerekmektedir.

Öğrencilere kütüphane kullanımı konusunda gerek orta öğretim gerekse üniversitenin ilk yılında seminer, ders gibi oryantasyon programlarının düzenlenmesi, öğrencinin kütüphaneyi sevmesi, tanınması ve alışması sağlanmalıdır.

Kütüphanelerdeki bilgi kaynakları, güncel, bilimsel ve ders programlarını takip edecek nitelikte olmalı, kütüphane elemanları ise bir öğretim görevlisi gibi bilgili, becerikli, kaynakları tanıyan, gerektiğinde öğrenciye bir eğitmeni titizliği ve bilgisiyle yardımcı olan kişiler olmalıdır.

Yapılan araştırmalar, üniversite kütüphanelerinin yapısal unsurlarındaki eksikliklerden ötürü, işlevlerini yerine getiremedikleri, bu nedenle de kullanılmadıklarını göstermiştir.¹ Kullanımda çok önemli olduğu anlaşılan yapısal sorunların halledilmesi ile, üniversite kütüphanelerinin istenen işlevselliğe kavuşacağı bir gerçektir.

---

¹ Çelik, Ahmet "Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinin Sorunları" Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi, 1990.

BİBLİYOGRAFYA

1. Brown, Cecelia M "Information Literacy of Physical Science Graduate Students in the Information age" College Research Libraries, 1999, 60 (15) 427-438 s.
2. Busha, C ve S.P Harter, Research Methods in Librarianship Techniques and Interpretation New York, Academic Pres, 1980.
3. Celkan, Hikmet Öğrencilerin Akademik Başarılarında Zihin Dışındaki Faktörlerin Etkileri (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi) Erzurum, Atatürk Üniversitesi, 1983.
4. Çakın, İrfan "Karşılaştırmalı Kütüphanecilik Yöntemi ve Özellikleri" Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1989, 6 (1-2).
5. Dökmen, Üstün "Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri ve Kütüphane Kullanımları" Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1990 (2), 409 s.
6. Ertürk, Selahattin, Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1972.
7. Kocak, Şemsettin "Eğitim Bilimleri Ders Programları Üzerine" Çağdaş Eğitim, 1984 (90) 34-55 s.
8. Köprülü, Dilek "Koleksiyon Değerlendirmesi ve Kullanım Analizi" Türk Kütüphaneciliği, 1997 46 (2) 134-157 s.
9. Sencer, Muzaffer ve Y. Sencer Toplumsal Araştırmalarda Yöntem Bilim Ankara, Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 1978.
10. Van House, Nancy A. "A time Allocation Theory of Public Library Use" Library and Information Science Research, 1983, 365-384 s.
11. Kronus, Carol L "Patterns of Adult Library Use, a Regression and Path Analysis" Adult Education 23 (2) 115-131.
12. Prather, James – E. Clemans Michael L "Results of a Survey of Pullen Library Users" Institution Research Report Atlanta, Georgia State University, 1981.
13. Yılmaz, Bülent "Halk Kütüphanesi Kullanımına Sosyolojik Bir Yaklaşım" Türk Kütüphaneciliği 1999 10, (4) 360-388 s.
14. Prather, Clemas ve Michael, Georgia State University, 1981.
15. Çelik, Ahmet "Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinin Sorunları" (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1990.

ABSTRACT

One of the objectives of university libraries is to collect and organise up-to-date scientific information, to provide this information to the scientists' use, and, to provide its intensive use. In a research on library science, it is important to determine the rate of library usage by the readers and the positive and negative effects on this usage.

In this research, the relations among the variables affecting the library use by university students were investigated and interpreted using statistical analysis methods. Some suggestions were made through the development of library use by the readers and their habits.